

БЕЛАРУСКАМОЎНЫ ДЫСКУРС МАЛАДЗЁЖНЫХ І ЎРБАНЫСТЫЧНЫХ СМІ (НА ПРЫКЛАДЗЕ ІНТЭРНЭТ-ЧАСОПІСА CITYDOG.BY)

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь

Гарбуз А.А.

Албут А.А. – выкладчык

Вывучэнне тэкстаў рознай тэматыкі, разлічаных на розных адрасатаў, але створаных на беларускай мове, з'яўляецца актуальным, паколькі ў наўнай карціне свету ўсё яшчэ прысутнічаюць моўныя стэрэатыпы. Лінгвістычны, сацыялінгвістычны, культуралагічны аспекты дыскурсу папулярных маладзёжных тэкстаў важныя для разумення умоў, асаблівасцей функцыянавання сучаснай беларускай мовы, для зрухаў ва ўспрыманні беларускай мовы ў грамадстве.

Вывучэнне стаўлення да мовы – важнае сацыялінгвістычнае пытанне. Сёння адносіны да беларускай мовы вызвалюцца ад стэрэатыпу «вясковасці», «некультурнасці», «простасці», што фарміраваўся ў свядомасці беларусаў пад уздзеяннем знешнелінгвістычных фактараў і прыводзіў да пераходу на рускамоўную камунікацыю, змешанае маўленне (гл., напрыклад, [6]). Назіраецца элітарызацыя беларускай мовы: «У выніку літаратурная беларуская мова становіцца ўсё больш прафесійнай, кніжнай і інтэлектуальнай. Авагоданне ёй адбываецца ўсё больш штучна: мова засвойваецца не ад маці і нават не на школьных уроках беларускай мовы, а шляхам самастойнага і «клубнага» вывучэння. <...> Як можна бачыць, рысы элітарнасці сталі ў беларускай мове праяўляцца не ў выніку складання элітарнага пласта культуры, супрацьпастаўленай маскульту, але ў выніку звужэння кола людзей, якія гавораць па-беларуску» [5]. Беларуская мова ўспрымаецца як каштоўнасць, складнік самабытнасці нашай культуры, нацыянальны сімвал: «у беларускай мовы яе этнічная функцыя (быць нацыянальным сімвалам, кансалідаваць народ і адрозніваць яго ад іншых этнасаў мае першынства над асноўнай функцыяй мовы (камунікатыўнай)» [4, с. 308]. А.У. Лянкевіч на аснове кантэнт-аналізу матэрыялаў газеты «Звязда» прыходзіць да высновы пра наяўнасць дзвюх светапоглядных арыентацый у стаўленні да беларускай мовы: «погляд на беларускую мову як пэўную каштоўнасць, якая з'яўляецца адной з прыкмет нацыі, з другога – утылітарнае ўспрыняцце мовы, якая не выйграе канкурэнцыю з мацнейшай, а таму не мае асаблівай вартасці і практычнай карысці» [2, с. 38]. Такое ўспрыманне мовы ў грамадстве, аднак, не спрыяе пашырэнню выкарыстання ў штодзённым ужытку пры яе часта высокай ацэнцы, усведамлення значнасці. Публічнае выкарыстанне беларускай мовы, асабліва ў медыя-дыскурсе, можа даць станоўчы прыклад, прывесці да ўспрымання натуральнасці беларускамоўнай камунікацыі, сбалансаваць функцыянаванне дзвюх дзяржаўных моў. Для вывучэння дынамікі стаўлення да мовы важна праводзіць кантэнт-аналіз сродкаў масавай інфармацыі, у прыватнасці, тых, што ўдзельнічаюць у фарміраванні ідэалогіі гарадской, маладзёжнай субкультуры (напрыклад, інтэрнэт-часопіс CityDog.by: «CityDog.by – цікаўны сабака, які шнырыць па Мінску, знаходзіць і сістэматызуе ўсё цікавае, асаблівае, незвычайнае, нестандартнае»).

Двухмоўе і нават шматмоўе здаўна існавала на беларускіх землях. Выбар мовы, размеркаванне выкарыстання той ці іншай мовы ў сітуацыі білінгвізму (полілінгвізму) абумоўлена рознымі фактарамі і з'яўляецца гістарычна-каўзаваным. На сучасным этапе ў сітуацыі дзяржаўнага беларуска-рускага двухмоўя пры дэклараванай роўнасці абедзвюх моў актуальны наступныя тэндэнцыі: па-першае, «чым у большай ступені падвергнута інтэрналізацыі тая ці іншая сфера зносін, тым у большай ступені рэалізавана тэндэнцыя да пераходу да мовы міжнацыянальных зносін (у дадзеным выпадку – рускай)» [5, с. 574]; па-другое, «паралельна з развіццём і ўдасканаленнем сістэмы мовы адбываецца працэс змяншэння колькасці актыўных карыстальнікаў беларускай мовай» [1, с. 143], але беларуская мова «выяўляе тэндэнцыі пашырэння ў новых сучасных сферах камунікацыі» [1, с. 150]. Аднак нават асваенне новых жанраў, новых формаў беларускім маўленнем можа толькі замацоўваць наяўную прывязаванасць беларускай мовы да сферы нацыянальнай культуры (асабліва традыцыйнай культуры беларусаў), гуманітарных ведаў, пэўных аспектаў адукацыйнай дзейнасці, што будзе садзейнічаць сімвалізацыі беларускай мовы, але не рэалізацыі асноўнай функцыі натуральнай чалавечай мовы – быць сродам міжасабовых зносін. З мэтай праверкі дадзенай гіпотэзы быў праведзены кантэнт-аналіз публікацый інтэрнэт-часопіса CityDog.by. Адзінкай аналізу сталі загаловкі публікацый, а таксама назвы рубрык часопіса.

Атрыманая вынікі ў цэлым пацвердзілі гіпотэзу: журналісты найчасцей абіраюць беларускую мову для матэрыялаў, прысвечаных культурна-асветніцкім тэмам: *Камаедзіца, Vulica Brazil* (гарадскія фестывалі); *“Гэта ўсё яна”* (анонс спектакля); *Аматарам нямецкай мовы* (анонс адукацыйнага мерапрыемства); *Арыстакраты і хуліганы: 5 месцаў мінскай Венецыі* (адна з публікацый беларускамоўнага цыкла пра гісторыю і сучасныя выдатныя мясціны мінскіх мікрараёнаў вачыма іх жыхароў). Сёння беларуская мова актыўна праяўляе сябе ў спартыўным дыскурсе, што падмацоўваецца і публікацыяй *І штацыр, і трэнэроўка. Відэаінструкцыя ад трэнера па скандынаўскай хадзе*. Выяўлены наступныя беларускамоўныя рубрыкі: *Веды* (публікацыі на розныя тэмы, агляды, карысныя парады, анонсы мерапрыемстваў, аналітычныя матэрыялы, аднак пераважная большасць тэкстаў напісана па-руску); *ПераМенск* (змешчана два артыкулы, прысвечаныя гісторыі асобных мясцін Мінск на рускай і беларускай мовах – *ПераМенск: как храм Спартка стал храмом Хрыста, ПераМенск: як крама “Фрукты” стала царквой-філармоніяй*); *Адметныя* (публікацыі пра паспяховыя бізнес-ініцыятывы як па-руску, так і на беларускай мове, напрыклад: *Адметныя. Як з аднаго бензавоза “Зінкі” вырасла буйная беларускамоўная сетка АЗС*). З'яўленне беларускамоўных матэрыялаў на тэму бізнесу,

расповеду пра паспяховых асоб бачыцца знакавым, бо інфармацыя якраз такога зместу, пададзеная па-беларуску, садзейнічае разбурэнню пэўных моўных стэрэатыпаў, прымхлівага стаўлення да мовы тытульнай нацыі і можа ўплываць на пашырэнне беларускай мовы ў грамадстве.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Лукашанец, А.А. Беларуская мова ў сучасным свеце // Полымя. – 2010. – №9. – С. 138–151.
2. Лянкевіч, А.У. Стаўленне да беларускай літаратурнай мовы і змешанага маўлення ў медыя-дыскурсе (на матэрыялах публікацый у газеце “Звязда”) // Веснік БДУ. – Сер. 4. – № 3. – 2011. – С. 34–38.
3. Мечковская, Н.Б. Языковая ситуация в Беларуси : этические коллизии двуязычия // Russian Linguistics. – 1994. – Vol. 18.
4. Мечковская, Н.Б. Социальная лингвистика. – М. : Аспент пресс, 1996. – 207 с.
5. Міхневіч, А.Я. Функцыі мовы і маўлення і праблемы беларуска-рускага двухмоўя // Беларуская мова : хрэстаматыя. – Мінск : Юніпресс, 2005. – С. 572–574.
6. Цыхун, Г.А. Крэалізаваны прадукт : трасянка як аб’ект лінгвістычнага даследавання // ПрайдзіСвет. – Рэжым доступу : <http://prajdzisvet.org/mova/12-krealizavany-pradukt-trasianka-jak-abiekt-linhvistychnaha-dasljedavannia.html>.

ВОБРАЗ КАТА (КОТКІ) У МОЎНАЙ КАРЦІНЕ СВЕТУ БЕЛАРУСАЎ (НА МАТЭРЫЯЛЕ БЕЛАРУСКІХ НАРОДНЫХ І ЛІТАРАТУРНЫХ КАЛЫХАНАК)

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь*

Папкова А.С.

Албут А.А. – выкладчык

У тэкстах народных і літаратурных закладзены веды пра нацыянальную культуру. Моўныя творы здольны захаваць і перадаць наступным пакаленням культурна значную інфармацыю. Аналіз сістэмы вобразаў папулярных дзіцячых жанраў, прыналежных да нацыянальнай культуры, у этналінгвістычным аспекце сёння, ва ўмовах глабалізацыі, культурнай уніфікацыі і нават нацыянальнай маргіналізацыі, з’яўляецца актуальным.

Антрапацэнтрычнасцю, чалавекамернасцю сучаснай навукі абумоўлена сталая цікавасць даследчыкаў да праблемы ўзаемадзеяння мовы і культуры. Моўная карціна свету не існуе у гатовым, законсерваваным стане. Няспынна адбываецца «творчасць традыцыі», універсальныя, агульначалавечыя культурныя вобразы (архетыпы) не проста дадзены нам у традыцыйным фальклоры, але па-ранейшаму шукаюць новых форм увасаблення, узбагачаюць культуру новымі тэкстамі (гл., напрыклад, пра фарміраванне вясельнай абраднасці «наведванне выдатных мясцін» [1], пра трыкстараў у савецкай культуры [6]). Сучасны чалавек не проста атрымаў у спадчыну пэўную культурную інфармацыю, пэўныя коды светапогляду і паводзін ад мінулых пакаленняў, ад прашчуралі, але атрымаў і панадчасавы культурны «алфавіт», з якога ён складае новыя «словы», часам, магчыма, нават да канца не ўсведамляючы глыбіню павязі самых розных прадуктаў сённяшняй культуры з традыцыйнай канцэптасферай як асобнага народа, так і ўсяго чалавецтва. Таму бачыцца актуальным вывучэнне разнастайных праяў культуры з мэтай рэканструяваць традыцыйную карціну свету беларусаў і ў перспектыве наблізіцца да разумення культурных тэндэнцый, інспіраваных найперш развіццём інтэрнэту, выяўленых у самаўсведамленні і самарэалізацыі праз сацыяльныя медыя. Культурных тэндэнцый, якія маюцца ў наш час і да асэнсавання якіх мы толькі падыходзім.

У рэчышчы *этналінгвістыкі* згодна з традыцыяй, закладзенай Маскоўскай этналінгвістычнай школай, узаемадзеянне мовы і культуры разглядаецца праз прызму дыяхраніі. У той час як даследаванне праблематыкі «мова-культура» на сінхранічным узроўні адбываецца ў межах *лінгвакультуралогіі*. Люблінская этналінгвістычная школа акцэнтуюе неабходнасць аб’яднанага вывучэння дадзеных гістарычных і сучасных дзеля атрымання як мага найбольш поўнай карціны свету чалавека. Навуковай і метадалагічнай асновай дадзенага даследавання стала перадусім манаграфія А.Л. Садоўскай «Фразеалагізмы з кампанентам-арнітонімам у беларускай мове: этналінгвістычны аспект» (2011) [2], а таксама іншыя публікацыі даследчыцы [3], [4], [5]. У рабоце прыняты *комплексны падыход*, плённы пры вывучэнні поліпарадыгмальных, шматмерных аб’ектаў. Вобраз *ката (коткі)* як частка заалагічнага кода моўнай карціны свету беларусаў разгледжаны ў адзінстве дыяхранічнага і сінхранічнага планаў – на матэрыяле беларускіх народных калыханак і аўтарскай дзіцячай паэзіі (найперш літаратурных калыханак). У выніку аналізу абраных тэкстаў вылучаны тыповыя характарыстыкі і функцыі вобраза *ката* (напрыклад, спрытнасць і хітрасць, адорванне дзіцяці, медыяцыя паміж «сваёй» і «чужой» прасторай, карнавалізацыя сакральнага і інш.), якія дазваляюць аднесці яго да ліку *персанажаў-трыкстараў*, прычым такая інтэрпрэтацыя дадзенага персанажа выявілася замацаванай ў беларускай карціне свету як канстанта.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Громов, Д.В. Посещение достопримечательностей как часть современного свадебного обряда / Д.В. Громов // Традиционная культура. -2008. - № 2. - С. 28-39.